

**Нові відомості про афілофороїдні гриби
Національного природного парку «Дворічанський» (Україна)
Згонник М. О., Ачкасов Д. О.**

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

zhonyk223@gmail.com

Національний природний парк «Дворічанський», створений у 2009 р., розташований у північно-східній частині Харківської області на території Дворічанського району, на правому березі р. Оскіл. Він слугує для збереження цінних природних комплексів лісостепової зони, зокрема великого масиву крейдових гір, що простяглися вздовж річища Осколу. Загальна площа парку становить понад 3 тис. га. На території парку зареєстровано багато ендемічних та реліктових видів рослин, що розвиваються на відкладеннях крейди [Літопис, 2019].

Ліси у парку представлені відносно невеличкими масивами. Найбільшим з них є старовікова нагірна діброва, що розташована у заповідному урочищі «Заломне» біля села Красне Перше Оскільки серед афілофороїдних грибів переважають ксилотрофи, найбільше їх різноманіття слід чекати у цьому біотопі.

Різноманіття грибів НПП «Дворічанський» дотепер досліджено дуже слабо. Основний внесок у вивчення мікобіоти парку зробила співробітниця наукового відділу Г.Є. Височина. У 2012 р. нею був складений перший список грибів та грибоподібних організмів парку, який налічував 71 вид. У 2013 р. список було дещо доповнено за рахунок дослідження заплавлених та соснових лісів на лівому березі р. Оскіл, у найближчих околицях поза межами парку. Результати цих досліджень узагальнені у Літописі Природи парку. Оскільки

серед співробітників парку не було фахових мікологів, наведені відомості подекуди є сумнівними і потребують уточнення [Літопис, 2019].

Наукових публікацій про гриби Дворічанського парку небагато. Першою з них є тези А.О. Савченка, на той час студента кафедри мікології та фітоімунології ХНУ імені В.Н. Каразіна, виконані під керівництвом О.Ю. Акулова [Савченко, 2011]. Під час виконання кандидатських дисертацій на території національного парку О.В. Прилуцьким було знайдено та ідентифіковано 24 види агарикоїдних грибів, а І.І. Яцюк виявила 15 видів дискоміцетів, 4 з яких були новими для території України [Прилуцький, 2018, Яцюк, 2018]. Інформація про знахідки лишайників і ліхенофільних грибів парку міститься у статтях А.Б. Громакової [Громакова, 2014, 2018]. У 2017 р. з околиць смт. Дворічна О.Ю. Акуловим було визначено рідкісний гриб *Battarreia phalloides* (Dicks.) Pers. [Акулов та ін., 2017], який нещодавно був внесений до Червоної книги України [Перелік видів, 2021].

Якщо поєднати усі наявні літературні джерела, до початку наших досліджень на території НПП «Дворічанський» було виявлено 156 видів грибів, а у найближчих околицях – ще 80. Серед них 63 види з території парку є ксилотрофами (10 сумчасті і 53 базидієві), а 32 належать до життєвої форми афілофороїди.

Наша робота ґрунтується на аналізі літературних даних та опрацюванні зразків, що були зібрані на території НПП «Дворічанський» О.Ю. Акуловим 11 квітня 2021 р. Вперше для території парку нами було визначено представників кортиціоїдної морфи: *Athelia arachnoidea* (Berk.) Jülich (на корі дерев та сланях лишайників), *Auricularia auricula-judae* (Bull.) Quél. (на деревині *Acer negundo* L.), *Dendrothele acerina* (Pers.) P.A. Lemke (на корі живих *Acer campestre* L.), *Hyphoderma mutatum* (Peck) Donk (на деревині *Tilia* sp.), *Peniophora cinerea* (Pers.) Cooke (на гілках *Malus* sp.), *Peniophora incarnata* (Pers.) P. Karst. (на гілках *Caragana arborescens* L., *Robinia pseudoacaciae* L.), *Peniophora quercina* (Pers.) Cooke (на гілках *Quercus robur* L.), *Peniophora rufomarginata* (Pers.) Bourdot & Galzin (на гілках *Tilia* sp.), *Vuilleminia comedens* (Nees) Maire (на гілках

Quercus robur L.) та *Xylodon crustosus* (Pers.) Chevall. (на деревині *Acer* або *Fraxinus*).

Новими для парку представниками грибів з життєвою формою трутовик є *Fomitiporia robusta* (P. Karst.) Fiasson & Niemelä (на стовбурах *Quercus robur* L.), *Inonotus hispidus* (Bull.) P. Karst. (на стовбурах *Fraxinus excelsior* L.) та *Phellinus pomaceus* (Pers.) Maire (на стовбурах *Prunus* sp.).

Нашими зразками були підтвердженні види, що було раніше відомо з території парку: *Auricularia mesenterica* (Dicks.) Fr., *Fomes fomentarius* (L.) J. Kickx f. та *Ganoderma applanatum* (Pers.) Pat. (усі на деревині *Fraxinus excelsior* L.) та *Schizophyllum commune* Fr. (на деревині *Tilia* sp.). Симптоматично, за характерним ураженням стовбурів, підтверджено вид *Fistulina hepatica* (Schaeff.) With. (на стовбурах *Quercus robur* L.).

Більшість зразків було зібрано під час екскурсії вздовж екологічної стежки «Урочище Заломне». На крейдових схилах виявлено види *Peniophora cinerea* (Pers.) Cooke (на гілках *Malus* sp.) та *Peniophora incarnata* (Pers.) P. Karst. (на гілках *Robinia pseudoacaciae* L.). Сумарно на території парку зараз відомо 45 видів афілофороїдних грибів. Навіть з урахуванням особливостей рослинного покриву на території парку це дуже мало. Тому подальше дослідження біорізноманіття грибів НПП «Дворічанський», в тому числі афілофороїдних, залишається актуальним.

Роботу виконано під керівництвом О.Ю. Акулова, к.б.н., доцента кафедри мікології та фітоімунології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Список використаних джерел

1. Акулов А.Ю., Громакова А.Б., Жежера М.Д., Тупиков А.И. Перші відомості про знахідки рідкісного гриба *Battarrea phalloides* (Dicks.) Pers. з Харківського Лісостепу // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2017. – Вип. 28. – С. 96-100.
2. Высочина А.Е. Предварительные данные состава микобиоты НПП “Двуречанский” // Матеріали конференції “Від заповідання до збалансованого природокористування” Донецьк, 20-22 березня 2013 р. – С. 47-48.
3. Громакова А.Б. Нові знахідки лишайників та ліхенофільних грибів зі Східної України. // Чорноморськ. бот. журн. – 2018. – Том 14, №3. – С. 269–278.

4. Громакова А.Б. Нові та рідкісні для Лівобережної України лишайники та ліхенофільні гриби з басейну річки Сіверський Донець // Чорноморськ. бот. журн. – 2014. – Том 10, №4. – С. 506–514.
5. Літопис Природи Національного природного парку «Дворічанський». – 2019. – Т. VIII. – 438 с.
6. Перелік видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ) / Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 15 лютого 2021 року № 111.
7. Прилуцький О.В. Агарикоїдні гриби Харківського Лісостепу / Дис. на здобуття наук. ст. канд. біол. наук, спеціальність 03.00.21 – “мікологія”. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – 2018. – 261 с.
8. Прилуцький О. В. Субстратні вподобання плевротоїдних грибів Харківського Лісостепу // Біологічні студії. – 2013. – Т. 7, № 1. – С. 131-138.
9. Савченко А.О. Нові відомості про види роду *Dacrymyces* Ness в Україні // Матеріали VI міжнародної наукової конференції молодих учених «Біологія: від молекули до біосфери» (20-25 листопада 2011 р., м. Харків), 2011. – Харків: Оперативна поліграфія. – С. 502-504.
10. Яцюк І.І. Дискоміцети Харківського Лісостепу / Дис. на здобуття наук. ст. канд. біол. наук, спеціальність 03.00.21 – “мікологія”. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – 2018. – 279 с.